

УДК 373.5.016:811.161.2'373.611
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/23.166154>

Марія ГРЕБ,
orcid.org/0000-0003-2874-7985
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри української мови та славістики
Бердянського державного педагогічного університету
(Бердянськ, Україна) marygreb@i.ua

ТЕСТОВИЙ МОНІТОРИНГ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ СЛОВОТВОРУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У статті розкриваються дидактичні аспекти оцінювання навчальних досягнень учнів у процесі вивчення словотвору української мови в контексті широко використовуваних тестових технологій. З позицій акмеології з'ясовано домінанти дидактичного діагностування в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти й інтерпретовано їх у практичне русло. Переваги роботи з тестами, на думку автора, полягають у їх високотехнологічності, можливості перевірки за допомогою комп'ютера, можливості забезпечення дистанційного контролю, незначній кількості часу для проведення та перевірки.

Ключові слова: тестовий контроль, тестові завдання, тестові технології, дидактичні тести, урок української мови, словотвір.

Mariia HREB,
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Head of Department of Ukrainian language and Slavic studies
Berdyansk State Pedagogical University
(Berdyansk, Ukraine) marygreb@i.ua

TEST MONITORING OF EDUCATIONAL ACHIEVEMENTS OF GENERAL SECONDARY EDUCATION PUPILS DURING THE STUDY WORD FORMATION OF UKRAINIAN LANGUAGE

Article deals with the didactic aspects of evaluating students' learning achievements in the process of studying the word formation of the Ukrainian language in the context of widely used test technologies. From the point of view of acmeology, the domains of didactic diagnosis in the educational process of institutions of general secondary education were clarified and interpreted in practical terms. According to the author, the advantages of working with tests are their high technology, the ability to check with the computer, the ability to provide remote control, a small amount of time to conduct and verify.

The advantages of working with tests when studying the word-formation of the Ukrainian language in the institutions of general secondary education are their high-tech, computer-checking, the possibility of providing remote control, a small amount of time for conducting and checking.

The article reveals the didactic aspects of evaluating students' learning achievements in the process of studying the word formation of the Ukrainian language in the context of widely used test technologies. From the point of view of acmeology, the domains of didactic diagnosis in the educational process of institutions of general secondary education were clarified and interpreted in practical terms.

The purpose and tasks of the present-day pedagogical education are changing in line with the rapid and dynamic development of the society, the correlation of its needs with the demands of the individual, and generally oriented towards the integration of the national system into the world education system. It also determines the transformational changes in the teachers' work, because the concept of the New Ukrainian school, its goals and objectives require the use of modern technology teaching and methodological methods of organizing the educational process, based on the latest achievements of psychological and pedagogical science and creative activity of the teacher. This prompts teachers to find effective ways to improve the quality of education and new approaches in assessing the academic achievements of the subjects of the didactic process in institutions of general secondary education.

The advantages of working with tests when studying the word-formation of the Ukrainian language in the institutions of general secondary education are their high-tech, computer-checking, the possibility of providing remote control, a small amount of time for conducting and checking.

According to the author, test technologies will be effective only if they are systematically applied by the teacher in the educational process of educational institutions. The usage of test tasks is expedient during the current, thematic and final control of knowledge of the students. Taking into account the profile of learning, the implementation of an individual

approach to schoolchildren, their creative potential, inclination, abilities, training, tests as one of the forms of control of students learning the material from the word-formation can have a creative direction and different degrees of complexity.

The author proposed samples of test tasks that were tested by teachers in the conditions of general secondary education.

The study proved that the use of test control at different stages of the study of word formation helps to actualize the basic knowledge of students, to quickly and intensively check self-learned material, to objectively determine the level of educational achievements during the test.

Key words: test control, test tasks, test technologies, didactic tests, Ukrainian language lesson, word formation.

Постановка проблеми. Мета і завдання педагогічної освіти сьогодення змінюються відповідно до стрімкого й динамічного розвитку суспільства, кореляції його потреб із запитом особистості та зорієнтовані на інтеграцію національної системи освіти у світову. Це зумовлює і трансформаційні зміни в роботі вчителів, оскільки концепція Нової української школи, її цілі і завдання вимагають використання сучасних технологій навчання і методичних прийомів організації освітнього процесу, які базувалися б на останніх досягненнях психолого-педагогічної науки та креативній діяльності вчителя. Це спонукає педагогів до пошуку ефективних шляхів підвищення якості освіти, нових підходів в оцінюванні навчальних досягнень суб'єктів дидактичного процесу в закладах загальної середньої освіти.

Аналіз досліджень. Питання тестології в українській педагогічній науці нині активно студіюється дослідниками різних поколінь в аспекті вивчення накопиченого зарубіжного досвіду, найповніше представленого у фундаментальних працях В. Аванесова, О. Горошкіної, Н. Гронмунда, О. Копусь, А. Майорова, М. Челишкової та ін. В Україні проблему оцінювання навчальних досягнень суб'єктів навчального процесу розробляли чимало дослідників, щоправда, особливості застосування тесту як інструменту вимірювання знань досліджували лише окремі з них (З. Бакум, Т. Бойчук, І. Булах, Н. Голуб, С. Караман, І. Кучеренко, І. Шинкарьова та ін.), тому означена проблема не втрачає актуальності в умовах сьогодення.

Мета статті – розкрити дидактичні аспекти оцінювання навчальних досягнень учнів закладів загальної середньої освіти у процесі вивчення словотвору української мови в контексті тестових технологій; з'ясувати домінанти дидактичного діагностування в освітньому процесі.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукових праць дозволяє стверджувати, що вчені категорію «тест» тлумачать, по-перше, як сукупність тестових завдань, дібраних за певними правилами для вимірювання певної якості, по-друге, як систему завдань специфічної форми, змісту, розташованих за зростанням складності, яка дає змогу виміряти рівень підготовки опитуваних та оцінити структуру їхніх знань (Малихін, 2001: 26).

Дефініція «тест» викликає у практиків різні уявлення. Одні вважають, що проблемою вивчення теорії тесту є відповідь, яку треба подати або вгадати. Інші ж вважають, що тест – це форма гри чи забави. Окремі радять сприймати тест як іспит за аналогією до перекладу з англійської слова «test» (іспит, перевірка).

Аналіз науково-методичної літератури з педагогіки, психології, лінгводидактики, тлумачних словників, енциклопедій дозволив зробити висновок, що поняття «контроль і перевірка навчальних досягнень учнів» має кілька значень: нагляд; спостереження; перевірку успішності учнів.

Більшість українських дидактів і лінгводидактів у науково-методичній літературі зазначають, що контроль сприяє своєчасному виявленню прогалин у знаннях і вміннях учнів, повторенню та систематизації матеріалу, встановленню рівня готовності засвоювати новий матеріал, формуванню вміння відповідально і зосереджено працювати, користуватися прийомами самоперевірки, самоконтролю, стимулюванню відповідальності та змагальності учнів (Давидов, 1997; Жовтобрюх, 2009; Караман, 2000; Малихін, 2001; Мартиненко, 2008).

С. Караман зазначає, що основними завданнями контролю є виявлення рівня правильності, обсягу, глибини та дієвості засвоєних учнями знань, отримання інформації про характер пізнавальної діяльності, про рівень самостійності й активності учнів у навчальному процесі, встановлення ефективності методів, форм і способів їх навчання (Караман, 2000)

На думку В. Жовтобрюх, запропонувавши технологію інтенсифікації навчання на основі схемних і знакових моделей навчального матеріалу, можна розв'язати проблему глобального поетапного контролю (Жовтобрюх, 2009: 73–74).

Українськими дослідниками визначено такі види контролю: *попередній; повторний; поточний; тематичний; підсумковий; комплексний* (Гнаткович, 2008; Жовтобрюх, 2009; Караман, 2000; Малихін, 2001; Мартиненко, 2008).

Процес контролю оцінки навчальної діяльності учнів корелюється основними загальнодидактичними принципами: науковості, систематичності, об'єктивності, диференційованості, урахування

індивідуальних особливостей учнів, гласності, єдності вимог, доброзичливості. За таких умов контроль сприяє демократизації навчального процесу, його інтенсифікації та диференціації розвитку пам'яті, мислення, мовлення школярів.

На думку С. Мартиненко, тестування – це метод педагогічної діагностики, за допомогою якого вибір поведінки, що презентує передумови чи результати навчального процесу, повинен максимально відповідати принципам зіставлення, об'єктивності, надійності та валідності вимірів, повинен пройти обробку й інтерпретацію та бути прийнятним для застосування в педагогічній практиці (Мартиненко, 2008: 132).

Сучасне розуміння тесту пов'язане не з набором завдань, а з професійно укладеною, науково обґрунтованою, адаптованою сертифікованою методикою розроблення й використання тестів. Зауважимо, що тестові технології матимуть ефективність лише за умови їх систематичного застосування вчителем в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти.

Переваги роботи з тестами полягають у їх високотехнологічності, можливості перевірки за допомогою комп'ютера, можливості забезпечення дистанційного контролю, незначній кількості часу для проведення та перевірки.

Досвід переконує, що використання тестових завдань доцільне під час поточного, тематичного й підсумкового контролю знань учнів. Ураховуючи профільність навчання, здійснення індивідуального підходу до школярів, їх творчий потенціал, нахили, здібності, навчальну підготовку, тести як одна з форм контролю засвоєння учнями навчального матеріалу зі словотвору можуть мати творче спрямування і різні ступені складності.

Аналіз літератури з досліджуваної проблеми дає нам підстави стверджувати, що, готуючи матеріали для тематичного оцінювання, учитель може збалансувати його за складністю: 25% – легких, 25% – складних і 50% тестів середнього рівня складності, що відображатиме співвідношення різних за рівнем сформованості відповідних компетентностей учнів.

Практикою доведено, що досить часто вчителі створюють тестові завдання самостійно, оскільки необхідний для роботи матеріал у методичній літературі знайти дуже складно.

У процесі вивчення словотвору майбутніми учителями-філологами для визначення рівня якості знань розробляються і застосовуються тестові завдання, які уможливають ефективний контроль навчальних досягнень учнів. Подані зразки тестових завдань апробовані педагогами в умовах сучасної шкільної освіти.

Тестові завдання з теми «Словотвір»:

1. Розділ мовознавства, що вивчає процес творення слів, називають:

а) словотвором; б) морфологією; в) лексикологією; г) фонетикою.

2. Знайдіть рядок, у якому всі слова похідні:

а) голувати, щасливий, узлісся; б) вечір, читач, йти; в) хліб, сонце, хатні; г) літо, ліс, дуб.

3. Для утворення нових слів можуть служити такі морфеми:

а) корінь, суфікс, префікс; б) корінь, префікс, суфікс, закінчення; в) префікс, суфікс; г) корінь, суфікс, закінчення.

4. Шляхом переходу однієї частини мови в іншу утворено слово, ужите в реченні:

а) Вартовий солдат виконував обов'язки сумлінно; б) Журнали зберігаються в учительській; в) Черговий учень полив квіти; г) Молодий місяць виднівся на небі.

5. Укажіть словосполучення з прикметником, який перейшов у іменник:

а) старий диван; б) знайшов стару іграшку; в) старі друзі; г) старий тихенько співав.

6. Усі слова утворено префіксальним способом у рядку:

а) виконавець, приборкати, напівправа, загін; б) перегрітися, дисгармонія, прामова, без'язикий; в) помірковано, недоля, праліс, казкар; г) розмір, ошчасливити, донині, помилка.

7. Усі слова утворено суфіксальним способом у рядку:

а) водянистий, прибережний, комп'ютерний, залізничник; б) пролісок, малюнок, весняний, казковий; в) юність, кімнатний, український, водограй; г) пуск, безпомилковий, безтурботний, туристичний.

8. Позначте рядок слів, утворених безафіксним способом:

а) твір, простір, юннат; б) синь, наїзд, юнь; в) водомір, доречний, перемога; г) кордон, пролісок, нежить.

9. Яким способом утворено слова *прикордонник, співрозмовник, задунайський, міжрядковий*:

а) префіксально-суфіксальним; б) суфіксальним; в) префіксальним; г) безафіксним.

10. Не мають закінчення слова у рядку:

а) по-вашому, юність, пальто; б) івасі, щовівторка, думаючи; в) молодість, авеню, теплому; г) швидко, учитель, ніч.

11. Позначте рядок, у якому всі слова утворені складанням основ або слів:

а) чорнозем, агітпункт, міжгір'я; б) книгодрук, водолікарня, лісосплав; в) сторіччя, світло-зелений; міжпредметний; г) водомір, першоджерело, міні-спідниця.

12. Позначте рядок, у якому всі слова спільнокореневі:

а) багатий, збагатитися, багатший; б) сніг, сніговий, засніжити; в) ранок, зранку, ранили; г) пролісок, ліс, лісочок.

13. У словах якого рядка корінь збігається з основою:

а) читання, комп'ютер, прадід; б) ліс, вода, звечора; в) ранок, вершки, путь; г) серце, учень, дрижджі.

14. Установіть відповідність між словами та наявністю певних морфем у їхньому складі:

	А	Б	В	Г	Д
1 незгода	А два суфікси	☐	☐	☐	☐
2 гімназистка	Б префікс і суфікс	☐	☐	☐	☐
3 безмежний	В два корені	☐	☐	☐	☐
4 хмарочос	Г два префікси Д суфікс	☐	☐	☐	☐

15. У якому рядку подано форми того самого слова:

а) молодь, молодий, молодіти; б) молодь, молоді, молоддю; в) молодь, молодик, молодитися; г) молодь, моложавий, молодцем.

16. У якому рядку неправильно вказано спосіб словотворення: а) прамова ← мова (префіксальний спосіб); б) ветлікар ← ветеринарний лікар (безафіксний спосіб); в) зеленуватий ← зелений (суфіксальний спосіб); г) вечір ← увечері (префіксально-суфіксальний спосіб).

17. Знайдіть зайве слово за способом творення:

а) субтропіки; б) прегарний; в) прадід; г) безсилля.

18. Спільнокореневі слова характеризуються такими ознаками:

а) спільним коренем, спільним лексичним значенням і належністю до різних частин мови; б) спільним коренем і спільним лексичним значенням; в) спільним коренем, спільним лексичним значенням і належністю до однієї частини мови; г) спільним коренем, подібним лексичним значенням і належністю до різних частин мови.

Висновки. Отже, використання тестового контролю на різних етапах вивчення словотвору на уроках української мови допомагає актуалізувати опорні знання учнів, швидко перевірити самостійно опрацьований ними матеріал, об'єктивно визначити рівень навчальних досягнень під час проведення зрізів знань або написання контрольних робіт.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Білецький О. І. Українська мова: Тестові завдання. Відповіді. Тернопіль : Підручники і посібники, 2010. 286 с.
- Булах І. Є. Створюємо якісний тест : навчальний посібник. Київ : Майстер-клас, 2006. 160 с.
- Виноградов О. Тести як соціальна інновація в Україні. URL: www.fulbrifht.org.ua.
- Гнаткович Т. Використання тестових технологій під час вивчення фонетики. *Українська мова і література в школі*. 2008. № 6. С. 15–20.
- Давыдов В. В. Основы методологии, методики и технологии педагогического исследования : научно-методическое пособие. Москва : Академия ФСБ, 1997. 227 с.
- Жовтобрюх В. Ф. Українська мова та література: тестові завдання. Збірник. Харків : Весна, 2009. 112 с.
- Караман С. О. Методика навчання української мови в гімназії : навчальний посібник. Київ : Ленвіт, 2000. 272 с.
- Малихін А. Тести у навчальному процесі. *Рідна школа*. 2001. № 8. С. 26–27.
- Мартиненко С. М. Діагностична діяльність майбутнього вчителя початкової школи: теорія і практика : монографія. Київ : КМПУ імені Б. Д. Грінченка, 2008. 434 с.

REFERENCES

- Biletskyi O. I. *Ukrainska mova : Testovi zavdannya. Vidpovidi* [Ukrainian language: Test tasks. Answers.]. Ternopil : Pidruchnyky i posibnyky, 2010. 286 s. [in Ukraine].
- Bulakh I. Ye. *Stvoriuiemo yakisnyi test* [Let's create qualitative text] : navchalnyi posibnik. Kyiv : Maister-klas, 2006. 160 s. [in Ukraine].
- Vynohradov O. *Testy yak sotsialna innovatsiia v Ukraini* [Tests as Social Innovation in Ukraine]. URL: www.fulbrifht.org.ua. [in Ukraine].
- Hnatkovych T. *Vykorystannia testovykh tekhnolohii pid chas vyvchennia fonetyky* [Use of test technologies when studying phonetics]. *Ukrainska mova i literatura v shkoli*. 2008. № 6. S. 15–20. [in Ukraine].
- Davydov V. V. *Osnovy metodologii, metodiki i tekhnologii pedagogicheskogo issledovaniya* [Fundamentals of methodology, methodology and technology of pedagogical research] : nauchno-metodicheskoe posobie. Moskva : Akademiya FSB, 1997. 227 s. [in Russian].
- Zhovtobriukh V. F. *Ukrainska mova ta literature : testovi zavdannya* [Ukrainian language and literature]. Zbirnyk. Kharkiv : Vesna, 2009. 112 s. [in Ukraine].
- Karaman S. O. *Metodyka navchannia ukrainskoi movy v himnazii* [Methodology of teaching the Ukrainian language in the gymnasium] : navchalnyi posibnyk. Kyiv : Lenvit, 2000. 272 s. [in Ukraine].
- Malykhin A. *Testy u navchalnomu protsesi* [Tests in the learning process]. *Ridna shkola*. 2001. № 8. S. 26–27. [in Ukraine].
- Martynenko S. M. *Diahnostychna diialnist maibutnoho vchytelia pochatkovoї shkoly : teoriia i praktyka* [Diagnostic activity of the future teacher of primary school: theory and practice] : monohrafiia. Kyiv : KMPU imeni B. D. Hrinchenka, 2008. 434 s. [in Ukraine].